

Büdcə Təşkilatları üçün 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“Tikinti müqavilələri”

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“Tikinti müqavilələri”

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Standartın təyinatı

1. Bu Standart "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və "Tikinti müqavilələri" adlı İctimai Sektor üçün 11 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi tikinti müqavilələri ilə bağlı gəlir və xərclərin uçot qaydalarının təyin edilməsindən ibarətdir.
3. Bu Standart:
 - Tikinti müqavilələri kimi təsnifləşdirilməli olan əməliyyatları müəyyən edir ; və
 - Müqavilə xərclərinin və uyğun olduğu təqdirdə müqavilə gəlirlərinin tanınması və açılması üçün baza müəyyən edir.
4. Bu Standard işlərin başladığı və bitirildiyi tarixlərin adətən ayrı-ayrı hesabat dövrlərinə təsadüf etdiyi tikinti müqavilələrinə tətbiq edilməlidir.

Standartın tətbiqi sahəsi

5. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.
6. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

ƏSAS ANLAYIŞLAR

7. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Tikinti müqaviləsi ayrı-ayrı obyektlərin tikintisi üçün və ya konstruksiyası, texnologiyası və funksiyası, habelə son təyinatı və ya istifadəsi baxımından bir-biri ilə

sıx əlaqəli və ya bir-birindən asılı olan obyektlər kompleksinin tikintisi üçün bağlanmış müqavilə və ya icarsı məcburi olan razılaşmadır.

Tikinti üzrə Podratçı tikinti müqaviləsi əsasında tikinti işlərini həyata keçirən təşkilatdır. .

"Məsrlər üstəgəl" və ya məsrlərə əsaslanan tikinti müqaviləsi podratçıya müqavilə ilə icazə verilən və ya başqa yolla müəyyən edilən məsrlərin əvəzinin, kommersiya əsaslı müqavilə olduqda isə, əlavə olaraq həmin məsrlərin faiz nisbətində olan məbləğin və ya sabit (əgər mövcuddursa) məbləği qonorarın ödənilməsinə nəzərdə tutan tikinti müqaviləsidir.

Sabit qiymətli tikinti müqaviləsi – podratçının bəzi hallarda məsrlərin artmasını nəzərə alan maddələri əks etdirən müqavilə ilə müəyyən edilmiş sabit qiymətə və ya hər bir məhsul vahidi üzrə sabit ödənişə razılaşdığı tikinti müqaviləsidir

8. Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

Tikinti müqavilələri

9. Tikinti müqaviləsi həm
- (a) ayrı-ayrı aktivlərin; həm də
 - (b) öz layihəsi, texnologiyası və funksiyası, habelə təyinatı və ya istifadəsinə görə bir-biri ilə sıx əlaqəli və ya bir-birindən asılı olan bir sıra aktivlərin inşa edilməsi məqsədilə imzalana bilər.
10. Bu Standartda qeyd olunan tikinti müqavilələrinə aşağıdakılar aiddir:
- (a) aktivin inşa edilməsi ilə birbaşa bağlı olan xidmətlərin göstərilməsi üzrə müqavilələr.
 - (b) aktivlərin sökülməsi və ya bərpa edilməsi, habelə söküntü işlərindən sonra ətraf ərazinin bərpası üzrə müqavilələr.
11. Bu standartın məqsədinə uyğun olaraq tikinti müqavilələri, həmçinin, icrası müqavilə tərəfləri üçün məcburi olan bütün razılaşmaları əhatə edir ki, bu zaman, onlar rəsmi müqavilə statusu daşımaya bilər. Razılaşma müvafiq tərəflərin üzərinə müqavilədə olduğu kimi eyni hüquq və məsuliyyət şamil etdiyi üçün bu standart çərçivəsində tikinti müqaviləsi hesab edilir.
12. Tikinti müqavilələri müxtəlif şərtlərlə bağlanıla bilər. Bu standartda onlar sabit qiymətli tikinti və "məsrlər üstəgəl" və ya məsrlərə əsaslanan tikinti müqavilələri kimi təsnif edilir. Tikinti müqavilələri həm sabit qiymətli tikinti, həm də "məsrlər üstəgəl" və ya məsrlərə əsaslanan tikinti müqavilələrinin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirdiyi halda, tikinti üzrə podratçı bu Standartın 28 və 29-cu maddələrində qeyd olunmuş bütün şərtləri nəzərə almalıdır.
13. "Məsrlər üstəgəl" və ya məsrlərə əsaslanan tikinti müqavilələri həm kommersiya, həm də qeyri-kommersiya müqavilələrini əhatə edir. Kommersiya tikinti müqaviləsində razılaşdırılmış şərtə uyğun olaraq tikinti şirkətinin tikinti xərclərinin ödənilməsi və müəyyən qədər mənfəətin yaradılması üçün gəlirin müqavilənin digər iştirakçısı tərəfindən təmin ediləcəyi müəyyənləşdirilir. Lakin, təşkilat digər təşkilat üçün aktivin inşasına dair qeyri-kommersiya müqaviləsinə daxil ola bilər ki, bu zaman, məsrlər tam və ya qismən sözügedən və ya digər təşkilat tərəfindən ödəniləcəkdir. Bəzi hallarda, məsrlərin kompensasiyası işi qəbul edən təşkilat tərəfindən ödənişləri, xüsusi məqsədli tikinti qrantlarını və ya digər tərəfin maliyyə vəsaitlərini əhatə edə bilər.

14. Bu standartın məqsədinə uyğun olaraq bir təşkilat digər büdcə təşkilatları üçün aktivlər tikən zaman tikinti fəaliyyətinin məsrəfləri birbaşa olaraq işi qəbul edən təşkilat tərəfindən kompensasiya edilmir. Əksinə olaraq, tikinti işləri podratçı təşkilat üçün nəzərdə tutulan mərkəzi hökumət vəsaitlərindən ümumi təxsisatlar və ya digər ayırmalar, habelə, üçüncü tərəfi təmsil edən sponsor təşkilatların və ya digər hökumət qurumlarının ümumi məqsədli qrantları hesabına dolayı yolla maliyyələşdirilir. Tikinti müqaviləsi sabit qiymətli tikinti müqavilələri kimi təsnifləşdirilir.

Tikinti üzrə Podratçı

15. Bu standartın məqsədinə uyğun olaraq, tikinti üzrə podratçı termininin əhatə dairəsinə baş və ya əsas podratçı, əsas podratçının subpodratçısı və ya tikinti meneceri daxildir.

Tikinti müqavilələrinin birləşdirilməsi və ayrı-ayrı hissələrə bölünməsi

16. Tikinti müqaviləsi bir neçə aktivin inşasını nəzərdə tutduqda, onların hər birinin inşası, aşağıda qeyd olunmuş şərtlər yerinə yetirildiyi halda, ayrıca tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmalıdır:
- (a) hər bir aktivin inşası üzrə ayrı-ayrı təkliflər təqdim edildikdə;
 - (b) hər aktiv üzrə ayrı-ayrı danışıqlar aparıldıqda və tikinti üzrə podratçı ilə sifarişçinin tikinti müqaviləsinin hər bir aktivə aid hissəsini qəbul edib və ya etməməsi mümkün olduqda; və
 - (c) hər aktiv üzrə gəlir və məsrəflər müəyyən oluna bildikdə.
17. Aşağıda qeyd olunmuş şərtlər yerinə yetirildikdə, tikinti müqavilələri məcmusu, müqavilələrin bir və ya bir neçə sifarişçi ilə bağlanmasıdan asılı olmayaraq, vahid tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmalıdır:
- (a) tikinti müqavilələri məcmusu vahid paket formasında razılaşdırıldıqda;
 - (b) tikinti müqavilələri bir-biri ilə sıx bağlı olduqda faktiki olaraq ümumi mənfəət marjinalı olan vahid layihənin hissəsini təşkil etdikdə (əgər mövcud olarsa); və
 - (c) tikinti müqavilələri eyni vaxtda və ya davamlı ardıcılıqla yerinə yetirildikdə.
18. Müştərinin istəyinə əsasən, tikinti müqaviləsi ilə əlavə aktivin inşa edilməsi nəzərdə tutulduğu və ya əlavə aktivin inşa edilməsi ilə əlaqədar müqaviləyə düzəliş edilə bildiyi zaman əlavə aktivin inşası yalnız aşağıdakı şərtlər yerinə yetirildikdə ayrıca tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmalıdır:
- (a) aktiv öz layihəsi, texnologiyası və ya funksiyalarına görə ilkin tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulmuş aktiv və ya aktivlərdən əsaslı dərəcədə fərqləndikdə; və ya
 - (b) aktivin qiyməti ilkin tikinti müqaviləsinin qiymətinə istinad olunmadan müzakirə olunduqda.

Müqavilə üzrə gəlir

19. Tikinti müqaviləsi üzrə gəlir aşağıdakılardan ibarətdir:
- (a) tikinti müqaviləsi ilə razılaşdırılmış gəlirin ilkin məbləği; və
 - (b) tikinti müqaviləsi üzrə görülmüş işlərdə aşağıdakılara cavab verən kənarlaşmalar, iddialar və həvəsləndirici ödənişlər:
 - (i) gəlirin yaranması ilə nəticələncəyi ehtimal olunduqda; və

- (ii) etibarlı əsasda qiymətləndirilə bildikdə
20. Adətən, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir alınmış və ya alınacaq məbləğlərin ədalətli dəyəri sayılır. Buna görə də, tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin istənilən qiymətləndirilmiş məbləği, Hadisələr baş verdikcə, qeyri-müəyyənliklər aradan qaldırıldıqca və həll edildikcə bir hesabat dövründən o birisinə keçdikdə arta və ya azala bilər.
21. Aşağıdakı hallarda tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin məbləği bir hesabat dövründən o birinə keçdikdə arta və ya azala bilər:
- (a) tikinti üzrə podratçı və sifarişçi müqavilə üzrə gəliri müqavilənin ilkin olaraq imzalandığı hesabat dövrünün ardınca gələn hesabat dövründə azaldacaq və ya artıracaq kənarlaşmaları və ya iddiaları razılaşdırıla bilər;
 - (b) sabit qiymətli tikinti müqaviləsində, "məsrəflər üstəgəl" və ya məsrəflərə əsaslanan tikinti müqaviləsində razılaşdırılmış gəlirin məbləği xərclərin artması haqqında maddələrə uyğun olaraq arta bilər;
 - (c) tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin məbləği tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərin podratçının ucbatından gecikdirilməsi nəticəsində yaranan cərimə sanksiyaları nəticəsində azala bilər;
 - (d) Tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin həcmi tikinti işlərini həyata keçirən podratçıya ödənilən həvəsləndirici ödənişlər nəticəsində arta bilər; və ya
 - (e) sabit qiymətli tikinti müqaviləsində məhsulun bir vahidi üçün sabit qiymət nəzərdə tutulduqda, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir məhsul vahidləri artdıqca və azaldıqca müvafiq olaraq artır və ya azalır
22. Tikinti üzrə podratçılar maliyyələşdirən qurumlar (üçüncü tərəf) tərəfindən birbaşa olaraq subpodratçılara ödənilən tikinti müqaviləsi ilə bağlı bütün məbləğləri nəzərdən keçirməlidirlər. Burada məqsəd onların müqavilənin şərtlərinə əsasən podratçının gəliri anlayışına və onun tanınması meyarına uyğun gəlib-gəlmədiyini müəyyən etməkdən ibarətdir. Gəlir anlayışına və onun tanınması meyarlarına uyğun gələn məbləğlər podratçı tərəfindən digər müqavilə gəlirləri kimi uçota alınmalıdır. Bu cür məbləğlər, həmçinin, müqavilə məsrəfləri kimi qeydə alınmalıdır (24-cü maddədə qeyd edilmişdir).

Müqavilə ilə müəyyən edilmiş tikinti məsrəfləri

23. Tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər aşağıdakılardan ibarətdir:
- (a) konkret tikinti müqaviləsinə birbaşa aid olan məsrəflər;
 - (b) tutulmuş fəaliyyətə ümumiyyətlə aid edilə bilən və eyni zamanda konkret tikinti müqaviləsinə sistemli və rəasional əsasda aid edilə bilən məsrəflər; və
 - (c) tikinti müqaviləsinin şərtlərinə uyğun olaraq, sifarişçi tərəfindən xüsusi olaraq ödənilməsi tələb oluna bilən sair məsrəflər.
24. Tikinti üzrə podratçılar subpodratçılar tərəfindən birbaşa ödənilən və maliyyələşdirən qurumlar (üçüncü tərəf) tərəfindən kompensasiya edilən tikinti müqaviləsi ilə bağlı bütün məbləğləri nəzərdən keçirməlidirlər. Burada məqsəd onların müqavilə məsrəflərinə uyğun gəlib-gəlmədiyini müəyyən etməkdən ibarətdir. Müqavilə məsrəfləri anlayışına və onun tanınması meyarlarına uyğun gələn məbləğlər podratçı tərəfindən digər müqavilə xərcləri kimi uçota alınmalıdır. Gəlir anlayışına və onun tanınması meyarlarına uyğun gələn və maliyyələşdirən qurumlar (üçüncü tərəf) tərəfindən əvəzi ödənilən məbləğlər podratçı tərəfindən digər müqavilə gəlirləri kimi uçota alınmalıdır. (22-ci maddədə qeyd edilmişdir)
25. Tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə tikinti müqaviləsinin imzalandığı andan onun bitməsinədək olan dövrdə tikinti müqaviləsi işlərinə aid edilə bilən məsrəflər daxildir. Bundan başqa, tikinti müqaviləsi ilə birbaşa bağlı olan və onun bağlanması təmin edilməsi üzrə çəkilən məsrəflər ayrılıqda müəyyənləşdirilə və etibarlı surətdə

qiymətləndirilə bildikdə və tikinti müqaviləsinin həqiqətən imzalanacağı ehtimal olunduqda, tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərin bir hissəsi kimi tanınmalıdır.

26. Tikinti müqaviləsinin imzalanmasının təmin edilməsi üzrə çəkilən məsrəflər yarandıqları dövrün xərcləri kimi tanındıqda, tikinti müqaviləsi isə növbəti hesabat dövründə qüvvəyə mindikdə, o zaman bu məsrəflər tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə daxil edilmir.

Müqavilə üzrə gəlir və məsrəflərin tanınması

27. Tikinti müqaviləsinin nəticəsi etibarlı surətdə qiymətləndirilə bildikdə, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflər olan müqavilə üzrə işlərin tamamlanması mərhələsinə əsasən müvafiq olaraq hesabat tarixində tikinti gəliri və tikinti xərc kimi tanınmalıdır. Hazırkı standartın 42-ci maddəsinin tətbiq edildiyi tikinti müqaviləsi üzrə gözlənilən zərər standartın sözügedən maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınmalıdır.
28. Sabit qiymətli tikinti müqavilələrinə gəldikdə, tikinti müqaviləsinin nəticəsi, bütün aşağıda qeyd olunan şərtlərin yerinə yetirildiyi təqdirdə, etibarlı surətdə qiymətləndirilə bilər:
- (a) hər hansı tikinti müqaviləsi üzrə ümumi gəlir etibarlı surətdə ölçülə bildikdə;
 - (b) tikinti müqaviləsi ilə bağlı olan iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimal olunduqda;
 - (c) həm tikinti müqaviləsinin bitirilməsi üçün tələb olunan məsrəflər, həm də tikinti müqaviləsi üzrə işlərin tamamlanma mərhələsi hesabat tarixində etibarlı surətdə qiymətləndirilə bildikdə; və
 - (d) tikinti müqaviləsi üzrə faktiki olaraq çəkilmiş məsrəflərin əvvəlki qiymətləndirmələr ilə müqayisə edilə bilməsi üçün tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər dəqiq müəyyənləşdirilə və qiymətləndirilə bildikdə.
29. "Məsrəflər üstəgəl" və ya məsrəflərə əsaslanan tikinti müqaviləsinə gəldikdə isə, tikinti müqaviləsinin nəticəsi bütün aşağıda qeyd olunan şərtlərin yerinə yetirildiyi təqdirdə etibarlı surətdə qiymətləndirilə bilər:
- (a) tikinti müqaviləsi ilə bağlı olan iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimal olunduqda; və
 - (b) tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər, onların əvəzinin həqiqətən ödənilib-ödənilməyəcəyindən asılı olmayaraq, dəqiq müəyyənləşdirilə və qiymətləndirilə bildikdə.
30. "İşin mərhələ etibarlı ilə tamamlanması medotu"-na uyğun olaraq, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir maliyyə fəaliyyətinə dair hesabatda müvafiq işlərin yerinə yetirildiyi hesabat dövrlərində gəlir kimi tanınır.
31. Tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər adətən maliyyə fəaliyyətinə dair hesabatda onların aid olduqları işlərin yerinə yetirildiyi hesabat dövrlərində xərc kimi tanınır. Lakin, müqavilənin başlanğıcından tərəflərin tikinti müqaviləsi üzrə müqavilə məsrəflərinin tam şəkildə bərpa ediləcəyi nəzərdə tutulduqda, müqavilə üzrə ümumi məsrəflərin müqavilə üzrə ümumi gəlirdən artıq olacağı hər hansı ehtimal edilən məbləğ hazırkı Standartın 42-ci maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınır.
32. Tikinti üzrə podratçı tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulmuş gələcək fəaliyyət ilə bağlı xərclər çəkdiyi halda, bu xərclər onların əvəzinin ödəniləcəyi ehtimal olunduqda, podratçı tərəfindən aktiv kimi tanınır. Belə məsrəflər sifarişçidən alınacaq məbləği əks etdirir və adətən müqavilə üzrə tamamlanmamış tikinti işi kimi təsniflənir.
33. Tikinti müqaviləsinin nəticəsi, yalnız müqavilə ilə bağlı olan iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının tikinti üzrə podratçıya daxil olacağı ehtimal olunduğu təqdirdə etibarlı surətdə qiymətləndirilə bilən zaman, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir yalnız tikinti müqaviləsi ilə bağlı olan iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimal olunduğu təqdirdə tanınır.

34. Artıq müqavilə üzrə gəlirə daxil edilmiş və eyni zamanda maliyyə fəaliyyətinə dair hesabatda tanınmış məbləğin əldə edilməsinə dair hər hansı qeyri-müəyyənlik yarandıqda, əldə olunması mümkün olmayan və ya əvəzinin ödəniləcəyi artıq ehtimal olunmayan hər hansı məbləğ müqavilə üzrə gəlirin məbləğinə düzəliş kimi deyil, xərc kimi tanınır.
35. Ümumiyyətlə, tikinti üzrə podratçı aşağıdakıları əhatə edən tikinti müqaviləsinin şərtləri ilə razılaşıdıqdan sonra öz qiymətləndirmələrini etibarlı əsasda apara bilər:
- inşa edilməsi nəzərdə tutulan obyekt ilə bağlı hər bir tərəfin qanunla təmin edilmiş hüquqları;
 - tikinti müqaviləsi üzrə işin yerinə yetirilməsinin əvəzində ödəniləcək məbləğ; və
 - hesablaşmanın həyata keçirilməsi qaydası və şərtləri.

Eyni zamanda, tikinti üzrə podratçıda işlək daxili maliyyə büdcə və hesabat vermə sisteminin mövcud olması zəruri hesab olunur. Müqavilə yerinə yetirildikcə, tikinti üzrə podratçı tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və xərclərə aid qiymətləndirmələrə yenidən nəzər yetirir və ehtiyac yarandıqda onlara düzəlişlər edir. Belə yoxlamaların keçirilməsinə olan ehtiyac özü-özlüyündə mütləq şəkildə tikinti müqavilə nəticələrinin etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilmədiyini nəzərdə tutmur.

36. Müqavilənin tamamlanma mərhələsi işin yerinə yetirilməsini etibarlı əsasda qiymətləndirə bilən metodu seçməklə müəyyənləşdirilir. Müqavilənin xarakterindən asılı olaraq, bu metodlar aşağıdakılardan ibarət ola bilər:
- hesabat tarixinə işlərin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə üzrə çəkilmiş məsrəflərin müqavilə üzrə qiymətləndirilmiş ümumi məsrəflərin məbləğinə nisbəti;
 - yerinə yetirilmiş işlərə dair qiymətləndiricilərin rəyi; və ya
 - müqavilə üzrə işlərin fiziki olaraq tamamlanmış hissəsi.

Sifarişçilərdən alınmış aralıq ödənişlər və avans məbləğlər adətən yerinə yetirilmiş işləri əks etdirmir, bu səbəbdən də işlərin tamamlanma mərhələsinin müəyyən olunması üçün əsas kimi qəbul edilə bilməz.

37. İşin tamamlanma mərhələsi hesabat tarixinə tikinti müqaviləsi üzrə çəkilmiş məsrəflərə əsasən müəyyənləşdirildikdə, yalnız yerinə yetirilmiş işi əks etdirən tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər hesabat tarixinə çəkilmiş məsrəflərə daxil edilir. Daxil edilməyən tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə aid aşağıdakı nümunələri göstərmək olar:
- materialların xüsusi olaraq bu müqavilə üçün hazırlandığı hal istisna olmaqla, tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulan gələcək fəaliyyətə aid olan müqavilə üzrə məsrəflər; və
 - subpodrat müqaviləsi üzrə yerinə yetirilməsi işlərə görə subpodratçılara verilən avanslar.
38. Tikinti müqaviləsinin nəticəsi etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilmədikdə, aşağıda qeyd olunanlar yerinə yetirilməlidir:
- Tikinti gəliri yalnız tikinti müqaviləsi üzrə çəkilmiş məsrəflərin əvəzinin ödəniləcəyi ehtimal olduğu məbləğdə tanınmalıdır; və
 - tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər onların çəkildiyi dövrdə xərc kimi tanınmalıdır..

Hazırkı standartın 42-ci maddəsinin tətbiq edildiyi tikinti müqaviləsi üzrə gözlənilən zərər standartın sözügedən maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınmalıdır.

39. Tikinti müqaviləsinin ilkin mərhələlərində onun nəticəsini çox vaxt etibarlı surətdə qiymətləndirmək mümkün olmur. Buna baxmayaraq, təşkilatın tikinti müqaviləsi üzrə çəkdiyi məsrəflərin əvəzini alacağı ehtimal oluna bilər. Buna görə də, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir yalnız çəkilmiş məsrəflərin əvəzinin ödəniləcəyi ehtimal olduğu məbləğdə tanınmalıdır. Lakin tikinti müqaviləsinin nəticəsinin etibarlı surətdə qiymətləndirilməsi mümkün olmasa belə, tikinti müqaviləsi üzrə ümumi məsrəflərin tikinti müqaviləsi üzrə ümumi gəlirin məbləğindən artıq olması ehtimal oluna bilər. Belə hallarda müqavilə üzrə ümumi məsrəflərin müqavilə üzrə ümumi gəlirin məbləğindən artıq olması ehtimal olunarsa, o zaman hər hansı artıq olan məbləğ, hazırkı Standartın 42-ci maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınmalıdır.
40. Əvəzi tikinti müqaviləsi iştirakçıları tərəfindən ödənilməli olan tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərin kompensasiyası ehtimal olmadıqda onlar dərhal xərc kimi tanınır.
41. Tikinti müqaviləsinin nəticələrinin etibarlı surətdə qiymətləndirilməsinə əngəl yaradan qeyri-müəyyənliklər artıq mövcud olmadıqda, tikinti müqaviləsi ilə bağlı gəlirlər və xərclər hazırkı Standartın 38-ci maddəsinə deyil, 27-ci maddəsinə uyğun olaraq tanınmalıdır.

Ehtimal olunan zərərlərin tanınması

42. Tikinti müqaviləsi üzrə ümumi məsrəflərin tikinti müqaviləsi üzrə ümumi gəlirlərdən artıq olması ehtimal olunduqda, ehtimal olunan zərər dərhal xərc kimi tanınmalıdır.
43. Təşkilatın daxil olduğu müqaviləyə əsasən tikinti məsrəflərinin kompensasiya edilməsi üçün nəzərdə tutulan mənfəət müqavilənin digər iştirakçıları tərəfindən təmin edildiyi zaman tikinti müqaviləsi üzrə gözlənilən zərər standartın 42-ci maddəsinə uyğun olaraq dərhal tanınır.
44. Standartın 13-cü maddəsində qeyd edildiyi kimi bəzi hallarda təşkilatın daxil olduğu tikinti müqaviləsinə əsasən müqavilənin digər iştirakçıları məsrəflərin ümumi deyil, müəyyən hissəsini kompensasiya edə bilər. Bu cür hallarda, tikinti müqaviləsində müəyyən edilən məbləğdən əlavə vəsait dövlət fondlarından təxsisatlar və ya digər ayırmalar, eləcə də, üçüncü tərəfi təmsil edən sponsor təşkilatların və ya digər hökumət qurumlarının ümumi məqsədli qrantları hesabına podratçıya ödənilir. Standartın 42-ci maddəsində əks olunan tələblər sözügedən tikinti müqavilələrinə şamil edilmir.
45. Standartın 42-ci maddəsinə uyğun olaraq hər hansı zərərin məbləğini müəyyən edən zaman məcmu müqavilə gəlirləri və məcmu müqavilə xərcləri 22 və 24-ci maddələrə əsasən maliyyələşdirən qurumların (üçüncü tərəf) birbaşa olaraq subpodratçılara ödədiyi vəsaitləri əhatə edə bilər.
46. Belə zərərin məbləği aşağıdakılardan asılı olmayaraq müəyyənləşdirilir:
- (a) müqavilə üzrə işlərin başlanıb-başlanılmaması;
 - (b) tikinti müqaviləsi üzrə fəaliyyətlərin tamamlanma mərhələsi; və ya
 - (c) hazırkı Standartın 17-ci maddəsində qeyd olunan vahid tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmayan digər kommersiya tikinti müqavilələrdən əldə olunması gözlənilən mənfəətin məbləği.

Qiymətləndirmələrdə dəyişikliklər

47. İşin mərhələ etibarlı ilə tamamlanması metodu hər hesabat dövründə tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflərin cari qiymətləndirmələrinə kumulyativ əsasda tətbiq edilir. Buna görə də tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflərin qiymətləndirilməsində və ya tikinti müqaviləsinin nəticəsinin qiymətləndirilməsində baş verən dəyişikliklərin təsiri qiymətləndirmələrdə dəyişiklik kimi uçota alınır (bax. "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 Nə-li Milli Mühasibat Uçotunun Standartı). Dəyişdirilmiş

qiymətləndirmələr dəyişikliyin edildiyi dövrün və növbəti hesabat dövrlərinin maliyyə fəaliyyətinə dair hesabatında tikinti müqaviləsinin gəlir və xərclər üzrə məbləğinin müəyyənləşdirilməsi zamanı istifadə olunur.

Məlumatın açıqlanması

48. Təşkilat aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin hesabat dövründə gəlir kimi tanınmış məbləği;
 - tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin hesabat dövründə tanınmış məbləğinin müəyyənləşdirilməsində istifadə edilmiş metodlar; və
 - başə çatdırılmamış, yeni yerinə yetirilmə prosesində olan tikinti müqavilələrinin tamamlanma mərhələsinin müəyyənləşdirilməsi üçün istifadə olunan metodlar.
49. Hesabat tarixində başə çatdırılmamış, yeni yerinə yetirilmə prosesində olan tikinti müqavilələri üzrə təşkilat aşağıdakıların hər birini açıqlamalıdır:
- hesabat tarixinə çəkilməş məsrəflərin və tanınmış mənfəətin (tanınmış zərərlər çıxılmaqla) ümumi məbləği;
 - alınmış avansların məbləğini; və
 - tutulmaların məbləği.
50. Təşkilat aşağıda qeyd olunanları təqdim etməlidirlər:
- aktiv kimi – tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərdən alınmalı olan ümumi məbləği; və
 - öhdəlik kimi – tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərə ödənilməli olan ümumi məbləği.
51. Tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərdən alınmalı olan ümumi məbləğ aşağıda qeyd olunanların netto-məbləğidir:
- Yerinə yetirilmə prosesində olan və tikinti müqaviləsinin mənfəəti kimi bərpa ediləcək çəkilməş məsrəflərlə tanınmış mənfəətin cəminin (tanınmış zərərlər çıxılmaq şərti ilə) aralıq hesabların məbləğindən artıq olduğu bütün tikinti müqavilələri üçün
- çəkilməş məsrəflər üstəgəl tanınmış mənfəət; çıxılsın
 - tanınmış zərərlərlə aralıq hesabların cəmi
52. Tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərə ödənilməli olan ümumi məbləğ aşağıda qeyd olunanların netto-məbləğidir:
- Yerinə yetirilmə prosesində olan və müqavilə mənfəəti kimi bərpa ediləcək çəkilməş məsrəflərlə tanınmış mənfəətin cəminin (tanınmış zərərlər çıxılmaq şərti ilə) aralıq hesabların məbləğindən az olduğu bütün tikinti müqavilələri üçün
- çəkilməş məsrəflər üstəgəl tanınmış mənfəət; çıxılsın
 - tanınmış zərərlərlə aralıq hesabların cəmi
53. Təşkilat tikinti müqavilələrindən yaranan hər hansı şərti aktivləri və şərti öhdəlikləri "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər üzrə" Büdcə Təşkilatları üçün 10 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq açıqlamalıdır.

Qüvvəyə minmə tarixi

54. Hazırkı Standart Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə qüvvəyə minir
55. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edildiyi kimi maliyyə hesabatını təqdim etmək məqsədilə mühasibat uçotunun

Büdcə Təşkilatları üçün 11 Nö-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"Tikinti müqavilələri"

hesablama prinsipini qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyə minmə tarixindən sonra standart təşkilatın qəbul tarixindən başlayaraq və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir